

Hannu Salmi

“PYHÄKOULUJEN KILPAILIJA” VAI “KOKOAVA KESKIPISTE”?

Suomalaista televisiokeskustelua 1940- ja 50-luvuilla

Teknisenä innovaationa televisio poikkeaa elokuvasta voimakkaasti. Lumière-veljekset esittivät elokuviaan joulukuussa 1895 pariisilaisessa kahvilassa ja jo seuraavana vuonna Helsingissä. Elokuva tuli siis Suomeen huomattavasti nopeammin kuin televisio, jonka kehittäely julkiseen muotoon oli pidempi prosessi.

Itse asiassa jo vuonna 1884 saksalainen Paul Nipkow oli kehitellyt ajatuksen siitä, miten kuva voitiin hajottaa pisteiksi ja jälleen koota. Tätä perusajatusta sovelsivat ensimmäiset TV-kokeilut 20- ja 30-luvuilla.¹ Ison-Britannian yleisradio BBC suoritti ensimmäiset viralliset koelähetyksensä vuonna 1932. Ensimmäiset säännölliset yleistelesiolähetykset aloitti Saksa vuonna 1935. Seuraavana vuonna Iso-Britannia siirtyi ensimmäisenä maana ns. taajajuovaiseen järjestelmään. Yhdysvallat aloitti viralliset yleistelesiolähetyksensä vuonna 1940 ja Ruotsi vuonna 1954.²

Suomeen televisiolähetystoiminta tuli toden teolla vasta 50-luvun lopulla, vaikka virallisia tunnusteluja tehtiin jo 40-luvulta lähtien. Jo vuonna 1949 Valtion teknillinen tutkimuslaitos oli kutsunut kokoon televisiosta kiinnostuneita tahoja pohdimaan uuden median mahdollisuuksia. Mukana pohdinnoissa olivat mm. Yleisradio, tulevien olympialaisten teleteknillinen päätoimikunta, puolustusvoimien edustaja ja joukko radioalan asiantuntijoita.³ Myös Yleisradio asetti “näköra-

diokomitean” asiaa pohtimaan, ensin vuonna 1950 ja uudestaan vuonna 1954.⁴ Lähtökohtani eivät seuraavassa tarkastelussa ole näissä virallisissa tunnusteluissa vaan pikemminkin siinä populaarissa keskustelussa, jota Suomessa käytiin 40- ja 50-lukujen aikana uuden median luonteesta. Koska julkista keskustelua käytiin usealla foorumilla, olen valinnut otoksen, johon kuuluu - kirjallisuuden lisäksi - sellaisia lehtiä kuin *Helsingin Sanomat*, *Kotiliesi*, *Liiketaito*, *Mainosuutiset*, *Radiokuuntelija*, *Radio/TV*, *Radio ja visio*, *Tekniikan maailma* ja *Uutisaitta*.

Suomalaisen television historiassa populaarilla suhtautumisella ja kansalaisaktiivisuudella oli lopulta keskeinen merkitys. Käytännön kannalta komiteatyöskentelyä tärkeämpiä olivat radioinsinöörien 50-luvun aikana tekemät yksityiset kokeilut. Nämä kokeilut huipentuivat 24. toukokuuta 1955 Radioinsinööriseuran Televisiokerhon järjestämään ensimmäiseen suomalaiseen TV-lähetykseen. Eri puolille Helsinkiä oli sijoitettu 13 vastaanotinta, joista saattoi seurata “ulkomaisten televisio-ohjelmien tyylillä” tehtyä viihdekimaraa. Tässä Lasse Pöystin juontamassa iltamassa esiintyivät Polyteknikkojen kuoro, englantilainen hypnotisoija Mr. Watson, Rauha Rentola ja Maikki Länsiö, Helena Vinkka sekä Kipparikvartetti. Viihteen lisäksi ohjelmassa oli myös asiaa: professori J. Jauhiainen esitti tervehdysannat, Viestintäsäätiön apurahat jaettiin ja lopuksi

saatiin myös uutiskatsaus ja säätiedotus. Helsingin Sanomien toimittajan lähetyksen teki vaikutuksen, sillä "kuvat ilmestyivät kuvatauluun hyvin ja eloisina" ja "ääni kuului hyvin".⁵

Tämä esitys ei kuitenkaan ollut ensimmäinen kerta, kun suomalaiset näkivät television. Tietävästi ensimmäiset televisiolaitteet toi maahan Havulinna Oy kesäkuussa 1954. Tämä RCA:n valmistama laitteisto oli kaapeli- eli ns. teollisuus-televisio. Näillä laitteilla järjestettiin tuote-esittelyjä Helsingissä, Turussa, Lahdessa, Jyväskylässä ja Tampereella.⁶ Helsingissä Stockmann esitteli television avulla Enso-keittiökaluksia ja muita Viihtyisä koti -näyttelyn tuotteita. Jos ei viitsinyt kävellä näyttelyhalliin asti, saattoi tuotteita katsella ovensuuhun sijoitetusta TV-vastaanottimesta.⁷ Esittelyohjelmat olivat noin 20 minuutin mittaisia. Kalevi Pihan mukaan "mies- ja naisäänen vaihteleminen antoi eloa esityksiin" ja "ääni oli selvä ja mainostettavien koneiden esittelyt kertoivat harjoittelusta ja tehtävään syventymisestä".⁸

Ensimmäinen suomalainen mainostelevisioesitys, joka ei perustunut kaapelitelevisioon, järjestettiin vajaa kaksi vuotta myöhemmin, 10. huhtikuuta 1956 Televisiokerhon Kanavalla. Tässä Amer-tupakka Oy:n Boston-ohjelmassa esiintyi mm. Sonja Tammela Suomalaisen oopperan balestista.⁹

Näiden varhaisten yritysten tuloksena Tekniikan edistämissäätiö (TES), joka oli ollut Televisiokerhon kokeilujen taustalla, sai lähetyksiluvan, samoin Yleisradio, joka aloitti omat kokeilunsa keväällä 1957 - pitkällisen harkinnan jälkeen.¹⁰ Säännölliset lähetykset aloitti vuoden 1957 aikana myös Oy Mainos-TV-Reklam Ab, joka sai vuokrata studio- ja lähetyksiaikaa Yleisradiolta.

"Koko-maailman-televisio"

Koska televisio tuli Suomeen kansainvälisesti ajatellen verrattain myöhään, sen sosiaalinen olemuoto oli jo ehtinyt vakiintua Yhdysvalloissa ja monissa Euroopan maissa. Voisi sanoa, että TV tuli Suomeen 'henkisesti' jo paljon ennen kuin itse vastaanotin ilmestyi olohuoneisiin.

Toinen maailmansota katkaisi television kehityksen Euroopassa kodinkoneena, tosin järjestelmää käytettiin sotilaallisiin tarkoituksiin, mm. väestönsuojelun ja itsepuolustuksen opetukseen.¹¹ Englannissa ja Saksassa hyvin alkanut kehitys joka tapauksessa katkesi ja kehittyneen painopiste siirtyi Yhdysvaltoihin. Ennen sotaa ei Suomessa yleisesti juurikaan tunnettu "näköradiota" tai "kaukonäkemistä". Poikkeuksena olivat insinöörit ja muut tekniikan ammattilaiset. Ensimmäinen suomalainen televisiolähetyksen vastaanotto tapahtui tietävästi jo vuonna 1933, kun joukko insinöörejä onnistui vastaanottamaan saksalaisen

TV-lähetyksen.¹² Samantapaisia kokeiluja tekivät radioamatöörit ja teknikot myös Turussa, Oulussa ja Tampereella.¹³ Nämä kokeet olivat kuitenkin vain tieteellisiä kuriositeetteja.

Laajan yleisön piiriin televisiokeskustelu tuli 40-luvun lopulla. Suomessa uutisoitiin radiotekniikan uusin sovellus, "kaukonäkeminen", johon sekä Englannissa¹⁴ että Yhdysvalloissa¹⁵ voimakkaasti suuntauduttiin. *Radiokuuntelija*-lehti kertoi lukijoilleen mm. että "Amerikan sanomalehdissä on nykyisin eloisia kiinnostus radiotekniikan kehitykseen" ja varsinkin "suuret kauppa- ja teollisuusliikkeet käsittävät television suuren merkityksen mainoksen palveluksessa".¹⁶ Peruskysymys television käytöstä tiedotus- ja mainosvälineenä tuli siis jo tässä vaiheessa suomalaisen yleisön tietoon. Ylipäätään 40-luvun lopulla näyttää vielä vallinneen epätietoisuutta siitä, millaiseen muotoon näköradio lopulta päätyisi. Pidettiin esimerkiksi mahdollisena, ettei televisio koskaan tule Suomeen mustavalkoisessa muodossa: Suomeen keksintö tulisi "valmiina", värillisenä.¹⁷

Varhaisessa suomalaisessa televisiokeskustelussa näkyi myös utooppinen elementti, joka usein liittyy uusien medioiden läpimurtoon. Moderni tekniikka herättää unelmia ja toiveita, joihin käytäntö ei vielä ole ehtinyt vastata. Tällaiset fantasiat näkyvät erinomaisesti Suomi-Filmin *Uutisaian* vuonna 1946 julkaisemassa artikkelissa "Televisio on nurkan takana!":

...pakkasen paukuessa nurkissa voi perhe lentää television mukana kauas lämpimille Etelämeren saarille, nähdä outoja maita, kansoja ja yleensä liikkuu maailmankansalaisina kaikkialla. Mitä se tulee vaikuttamaan kansojen valistustason kohoamiseen, sitä on mahdotonta tarkalleen kuvitella. Eräs alan uranuurtajista, maailman ensimmäinen televisio-ohjaaja ins. Landsberg jopa arvelee "Koko-maailman-televisio" tekevän tulevaisuuden sodat mahdottomiksi - kansojen kanssakäyminen tulee lopulta niin läheiseksi, että on aivan mahdotonta minkään diktaattorin päästä valtaan ja yrittää vääristellä niitä tosiasioita, joita televisio esittää. Se voi olla kaunomaalausta, mutta joka tapauksessa televisio on voimakas tekijä yleisen good-will'in - hyvän tahdon - kehittämisessä.¹⁸

Tässä artikkelissa näkyy sodanjälkeinen toive siitä, ettei murhenäytelmä enää voisi toistua. Olihan juuri diktaattori (Hitler) onnistunut "vääristelemaan tosiasioita". Olisiko tieto keskitysleireistä tehnyt Hitlerin etenemisen mahdottomaksi? Artikkelin kirjoittaja ei näytä tietävän, että natsi-Saksassa nimenomaan käytettiin erittäin tehokkaasti hyväksi joukkotiedotusvälineitä. Tähän tosiasiaan kiinnitti jo Albert Speer huomiota Nürnbergin oikeudenkäynnissä.

Näyttää siltä, ettei televisio tässä utopiassa ollutkaan "väline" tiettyjen päämäärien toteuttami-

TRIBUN

Teknillisesti korkealuokkainen vastaanotin. Skandinaavinen puhdaslinjainen muotoilu. Kuvakoko 53 sm.

Markkinoiden ainoa tyylikkävillä ovilla varustettu 17" TV-vastaanotin.

DEVIS

LUXOR

LUXOR-televisiot sisältävät kaikki tämän hetken TV-tekniikan hienoudet. Uutuutena molemmissa malleissa kauko- ja lähikatselukytkin, kanavavalitsijan hienosäätimessä lukituslaite, mihin on viritetty kaikki kanavat.

LUXOR-televisioiden ajaton muotoilu edustaa nykyistä skandinaavista sisustusarkkitehtuuria. Irroitettavat jalat suoavat niille useita sijoitusmahdollisuuksia. Pienemmässä mallissa on lisäksi tyylikkääät ovet, jotka suojaavat kuvaputkea ja korostavat vastaanottimen arvoa huonekaluna.

LUXOR-televisioissa on vakiovarusteena kaukosäätölaite.

seksi vaan todellakin "kaukonäkemistä", joka visualisoi koko maailman ja teki kaiken tavoitettavaksi. Television näkökulma todellisuuteen oli rajaton. Lynn Spigelin mukaan tällainen suhtautuminen kommunikaatioteknologiaan on ollut erityisen tyypillistä amerikkalaiselle mentaliteetille, jossa uudet keksinnöt on nähty yhä levenevänä tienä kohti demokratiaa.¹⁹

Toinen mielenkiintoinen piirre oli ajatus, että televisio edesauttaa "kansojen kanssakäymistä" ja tekee katsojista "maailmankansalaisia". Tämän ajatuksen mukaan telekommunikaatio sitoo ihmiset toisiinsa, kohottaa tietämystä muista kansoista ja johtaa siten ikuisen rauhaan. Television privatisoiva tai eristävä vaikutus ei vielä tässä vaiheessa noussut keskustelun kohteeksi. Rajoja rikkovien yhteyksien luominen liittyikin alusta lähtien televisiokulttuuriin. Tällaista toimintaa varten luotiin 50-luvun puolivälissä Eurovisio, jonka tehtäväksi tuli yhdistää Eurooppa telekommunikaation avulla. Ensimmäinen yhteislähetys järjestettiin 6. kesäkuuta 1954, jolloin Montreux'n "Narsissi-juhla" televisioitiin suorana lähetyksenä Englantiin, Ranskaan, Belgiaan, Hollantiin, Tanskaan, Italiaan, Länsi-Saksaan ja Sveitsiin.²⁰ Seuraavan kolmen vuoden aikana Eurovisio järjesti yli 500 lähetystä.²¹

Kaiken kaikkiaan sodanjälkeiset vuodet olivat Euroopassa nopean vaurastumisen aikaa. Muovi, nylon ja sähköiset kodinkoneet aloittivat kulkunsa myös suomalaiskoteihin. Teollisuuden uusia valmisteita pidettiin "ihmeinä", jotka johdattaisivat helppoon ja huolettomaan elämään. Sodan kokemukset saivat kompensatiota modernista teknologiasta. Vaikka atomipommi varjostikin uskoa tekniikkaan, sotateollisuuden saavutusten soveltaminen siviilikäyttöön näytti merkitsevän aseiden takomista auroiksi.²² Näissä merkeissä otti myös televisio ensi askeleensa suomalaisessa mentaliteetissa. Vasta 50-luvulla idealismiin syntyi sä-röjä, kun tietoja TV-kulttuurin vaikutuksista tuli Suomeen. Samanaikaisesti näyttää tapahtuneen laajempi muutos mentaliteeteissa. Vaikka *Tekniikan maailman* toimittaja jaksoi vielä puhua atomipommista ja näköradiosta ihmiskunnan "suursaavutuksina"²³, 77-vuotias paavi Pius XII povasi tekniikan edistymisen johtavan maailman väistämättömään tuhoon²⁴. Samoihin aikoihin sanomalehtien palstoille ilmestyi kuvia teollisuusaasteiden tuhoamista metsistä.²⁵

Suomalaisessa TV-keskustelussa ei (ainakaan valitsemassani otoksessa) näy merkkejä tieteellisistä dystopioista, esimerkiksi siten, että televisioon kytkettäisiin ajatus yhä voimistuvasta yhteiskunnallisesta kontrollista. Esimerkiksi Yhdysvalloissa tällaisia soraääniä kyllä oli. Lynn Spigel on arvellut, että näihin negatiivisiin äänenpainoihin vaikutti olennaisesti tieto television käytöstä

toisen maailmansodan aikana.²⁶ Kun Suomessa negatiiviset äänenpainot tulivat esille, syynä ei ollut kytkentä sotatekniikkaan, TV-ruudusta hehkuva gammasäteily tai yhteiskunnallinen kontrolli, vaan kodin elämänrytmin rikkoutuminen, kaaoksen lisääntyminen.

Uusi perheenjäsen?

50-luvun kuluessa televisio tuli suomalaisille tuuksi paitsi tavaratalojen tuote-esittelyissä tai ulkomaanmatkoilla myös valkokankailla. Yhdysvalloissa 50-luku oli televisioiden nopean leviämisen aikaa, eikä ihme, että uuden kodinkoneen voittokulkua kommentoitiin myös elokuvissa. Tällaisia elokuvia olivat mm. Nicholas Rayn *Pettävällä pohjalla* (On Dangerous Ground, 1952) ja *Peilin takana* (Bigger than Life, 1956) sekä Frank Tashlinin *Minkäpä tyttö sille voi* (The Girl Can't Help It, 1956) ja *Houkuttelevat huulet* (Will Success Spoil Rock Hunter?, 1957).

Tekniikkaa harrastavissa piireissä valtasi 50-luvulla alaa myös televisioamatööritoiminta, mutta se ei koskaan saanut samanlaisia mittasuhteita - eikä myöskään samanlaista merkitystä - kuin radioamatööritoiminta vuosisadan alussa. 50-luvun puolivälissä kaupattiin kuitenkin varsin runsaasti televisiorakennusarjoja, joissa oli tarvittavat komponentit ja kokoamisohjeet.²⁷ Kotikutoisilla laitteilla saattoi vastaanottaa kuvia esimerkiksi Italiasta, Iso-Britanniasta tai Hollannista.²⁸ Loka-kuusta 1954 lähtien televisio-ohjelmia saattoi vastaanottaa myös Ruotsista²⁹ ja seuraavana vuonna Virosta, kun Tallinnan Kaugnäkemiskeskus aloitti toimintansa³⁰.

Vaikka muualta maailmasta saadut huhut kertoivatkin, että televisio oli vakiintunut kodinkoneeksi, tiedon ja viihteen välineeksi, esille nousivat myös television muunlaiset käyttömahdollisuudet. Vuoden 1955 alussa *Tekniikan maailma* perusteli televisiotoimintaan ryhtymistä välineen monipuolisuudella. Tieteen palveluksessa televisiota saattoi käyttää mikroskooppina, jolloin linssiin tihrutelun sijasta saattoi tehdä havaintoja kuvaruudulta. Televisiota saattoi niin ikään käyttää sekä opetus- että konferenssitarkoituksiin, teollisuusesittelyihin ja voimalaitosten valvontaan.³¹

Ennen kaikkea televisio näytti kuitenkin kodinkoneelta, joka toisi ulkomaailman yksityisalueelle. Sillä olisi väistämättä erittäin suuri vaikutus elämäntapaan ja päivärytmiin. Ulkomaisten kokemusten pohjalta suomalaisille oli varmasti selvää, millaisia vaikutuksia televisiolla olisi perhe-elämään. Vuonna 1960 Paavo Noponen luetteli kirjassaan *Televisio, uusi perheenjäsen* uuden median haittoja, jotka olivat käyneet selviksi en-

nen kuin TV oli vielä edes kunnolla levinnyt suomalaiskoteihin. Noposen havaintojen mukaan vaikutuksia olivat "keskustelun tyrehtyminen isäntäväen ja vieraiden välillä, kuvaruudun ainaisen tuijottaminen, koulutehtävien laiminlyöminen ja perheen nuorimpien tunkeutuminen seuraamaan lapsilta kiellettyjä elokuvia".³²

Jo vuotta ennen ensimmäistä suomalaista televisiolähetystä Reino Tuokko kirjoitti *Helsingin Sanomiin* (27.5.1954) artikkelin "Näköradiota odotellessa", jossa summattiin muualla käytyä televisiokeskustelua. Tärkein esille nouseva piirre oli televisio-ohjelmiston väkivaltaisuus, joka saattoi vaikuttaa haitallisesti lapsikatsojiin: "Yhden ainoan viikon kuluessa suoritettiin Los Angelesin seitsemän näköradioaseman ohjelmissa 692 rikosta, joista 127 murhaa, 101 'oikeutettua' taptoa, 357 murhayritystä, 93 ihmisryöstöä sekä, ilmeisesti herkkusuita varten, kolme uhrin kärventämistä hehkuvalla raudalla."³³ Tuokon mukaan kevyen linjan ohjelmistopolitiikkaan oli johtanut kilpailu yleisöstä ja ilmoittajista. Televisioyhtiöiden oli kamppailtava sekä muita yhtiöitä että elokuvaa vastaan. Mitä paremmin ne onnistuivat, sitä enemmän ne saivat mainostajia ja rahaa:

Näköradio (...) huipentaa radion tehoa eräissä suhteissa. Se tekee siitä voimakkaamman asean kun on kysymys kaikesta kiihottavasta ja tunteeseen vetoavasta (...) tietoa jakavassa ja älyä kehittävässä ohjelmassa on kuvan osuus vain täydentävä.

Visuaalisuus oli siis Tuokon mukaan epäinformatiivista, jotakin, mikä houkutteli älyn harhapoluille: vain puhuttu sana ja kirjoitettu teksti kelpasivat opetustarkoituksiin. Televisio toisi pelottavan houkuttimen koteihin ja johtaisi väistämättä "lasten koulutyön häiriytymiseen". Suomen köyhyyden Tuokko näki vain etuna, joka tarjosi mahdollisuuden seurata ensin, miten muut maat ottavat tulokkaan vastaan. Paras ratkaisu Suomelle olisivat "vapaat näköradiot, joita eri järjestöt rahoittavat".³⁴ Tämän ajatuksen voi myös nähdä utooppisena pyrkimyksenä luoda uudelle medialle demokraattinen luonne, joka ei lisäisi yhteiskunnan modernia kaaosta.

Kirkko huolestuu

Elämäntavan muutoksesta ja uusien ajanvietemuotojen turmelevasta vaikutuksesta oli kirkko huolestunut jo ennen televisiota. Itse asiassa myös elokuva merkitsi uhkaa Suomen nuorison siveelliselle kehitykselle. Pastori Erkki Airas kirjoitti vuonna 1946 *Kotilieteen*, että "elokuva on ollut ja on edelleenkin yksityisten ansaitsemisväline" emmekä siksi voi "ihmetellä, että sen moraalinen taso on sellainen kuin on". Tilanteen parantami-

seksi olisikin perustettava "vakavamielisten kansalaispiirien omistama ja ylläpitämä elokuvateatteri".³⁵

40-luvun loppu ja 50-luku olivatkin elokuvien ensi-iltamäärien jatkuvan kasvun aikaa. Huippu saavutettiin vuonna 1956, jolloin Suomessa oli kaiken kaikkiaan 416 ensi-iltaa. Elokuvateattereiden lukumäärä oli korkeimmillaan vuosina 1957 - 58 - samaan aikaan, kun televisio teki vahvasti tuloaan.³⁶ 50-luvulla elokuva oli ehdottomasti suosituin ajanvietemuoto, jonka leviäminen herätti huolestumista, varsinkin kun yli 60 % ohjelmistosta oli amerikkalaista.³⁷

Syyskuussa 1954 vieraili Suomessa hollantilainen pyhäkoulutyöntekijä kertomassa kirkon edustajille niistä keinoista, joilla Hollanissa oli yritetty uudistaa pyhäkouluperinnettä. *Helsingin Sanomat* uutisoi vierailun ja nimesi elokuvan kristillisen kasvatuksen pahimmaksi viholliseksi:

Nyky aika tarjoaa lapsille lukuisia uusia ajanvietemuotoja, joista on muodostunut kilpailijoita pyhäkoulutyölle. Näistä on pahin elokuva.³⁸

Hollannissa ongelmaa oli yritetty ratkaista tunkeutumalla uusiin medioihin, puhumalla kieltä, joka kiinnosti nuoria. Mahdollisia toimintatapoja olivat radiossa pidettävät pyhäkoululähetykset ja elokuvaesitykset, joita ryyditettiin puheilla.³⁹ Yksi vaihtoehto oli myös kristillinen elokuvatuotanto, mutta tähän ei Hollannin ja Suomen kaltaisissa pienissä maissa ollut mahdollisuutta. Suomessa otettiin kuitenkin varsin näyttävästi vastaan vuonna 1954 amerikkalaisen Lutheran Church Productionsin tuottama kokoillan elokuva *Martti Luther* (ohj. Irving Pichel), joka oli myös kirkon mieleen.⁴⁰

On selvää, että television tulo oli ongelma, johon myös kirkon tuli ottaa kantaa ja johon sen tuli valmistautua. Heti ensimmäisen suomalaisen TV-lähetyksen jälkeen Suomen Kirkon Seurakuntatyön Keskusliitto asetti televisiojaoston seuraamaan television kehitystä ja mahdollista soveltamista kirkon käyttöön. Jaostoon kuului kirkonmiesten lisäksi televisiotekniikkaan perehtyneitä insinöörejä, minkä vuoksi yhteydet Radioinsinööriseuran Televisiokerhoon olivat läheiset. Jaosto järjestikin ensimmäisen uskonnollisen TV-lähetysten marraskuussa 1955. Kokeet jatkuivat seuraavan vuoden keväällä.⁴¹

Ilmeisesti kirkon piirissä oli kuultu, että Yhdysvalloissa tehtiin runsaasti uskonnollisia televisio-ohjelmia ja siksi uuteen mediaan tutustuminen koettiin tärkeäksi. Koska 50-luvun puolivälissä ei vielä ollut tarkkaa tietoa, mihin suuntaan televisiotoiminta Suomessa kehittyisi, saattoi olla mahdollista, että myös Suomessa uskonnolliset ohjelmat vakiintuisivat osaksi ohjelmatuotantoa.

Lopulta kuitenkin ohjelmapolitiikka määrättiin lainsäädännöllisesti linjalle, jossa uskonnollisia ja poliittisia aiheita ei saanut kovin vapaasti käsitellä. Jumalanpalvelusten televisioinnit ja lyhyet rukoushetket jäivät ainoaksi audiovisuaaliseksi sanan levittämisen muodoksi. Järeämpään taisteluun sieluista ei ollut mahdollisuutta.

Tuhoako televisio elokuvan?

Nykynäkemyksen mukaan televisio ei ollut ainoa tekijä Hollywoodin romahduksessa ja perinteisen tarinaelokuvan kriisissä⁴², mutta aikalaisreseptiossa televisio nostettiin usein pääsyyliseksi, klassisen elokuvan turmelijaksi. Tämä tuli esille varsinkin silloin, kun pohdiskeltiin uusien elokuvakeksintöjen, stereoäänen, cinemascope'n ja kolmiulotteisen elokuvan syntyä. Television katsottiin ajaneen elokuvantekijät seinää vasten: ainoa keino haalia yleisöä oli tarjota jotakin sellaista, mihin pieni mustavalkoinen kuvaruutu ei pystynyt.⁴³ Käännekohta olivat vuodet 1953 - 54, jolloin Suomenkin valkokankailla nähtiin ensimmäiset kolmiulotteiset elokuvat, United Artistsin *Bwana Devil* (1953, ohj. Arch Oboler), Columbian *Mies hämärästä* (Man in the Dark, 1953, ohj. Lew Landers) ja Warnerin *Vahakabinetti* (House of Wax, 1954, ohj. André de Toth).⁴⁴ Ensimmäinen cinemascope-elokuva Twentieth-Century-Foxin tuottama ja Henry Kosterin ohjaama *Näin hänen kuolevan* (The Robe, 1954) esitettiin Suomessa pääsiäisenä 1954. Sensaatiota oli todistamassa mm. ministeri Ralf Tömgren.⁴⁵

Televisio yritti tietenkin vastata elokuva-alan efektitekniikkaan sijoittamalla suuria summia erityisesti väritelevisioon kehittämiseen. Väritekniikan ongelmia pohdittiin Suomessakin vuonna 1958 *Radio/TV* -lehden palstoilla⁴⁶, ja jo marraskuussa 1956 BBC:n tiedettiin aloittaneen ensimmäiset koelähetykset⁴⁷. Ajatus värillisestä televisiosta herätti tietysti pelkoakin, koska "sen valta ihmismieliin on niin suunnaton".⁴⁸ Käytännön merkitystä väritelevisio sai hitaasti, vaikka Kalevi Piha arvelikin, että jo vuonna 1955 väritelevisio oli Amerikassa "yleisön käytössä".⁴⁹ Värillistyminen vei kuitenkin vuosikymmenen. Yhdysvalloissa TV-yhtiöt siirtyivät kokonaan värilähetyksiin vuonna 1965 ja Suomessa vasta 70-luvulla.

Jo varhain television yritettiin soveltaa myös 3D-tekniikkaa. *Tekniikan maailma* uutisoi vuonna 1954 tämän sensaation seuraavasti:

Kolmiulotteisesta televisiosta saavat jenkit piakkoin nauttia. Sen on suunnitellut Polacoat, Inc. Cincinnatiassa Ohion valtiossa. Käytettäessä halkaistua optillista laitetta saadaan aikaan kaksi jaettua kuvaa samasta aiheesta, jotka esiintyvät televisiovastaanottimessa kahtia jaetun kuvaputken kummassakin laidassa. Vastaanottimen ääressä käytetään mää-

Du Montin mainos vuodelta 1950.

Home Team

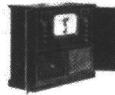
There is great happiness in television - great happiness in the home where the family is held together by this new common bond - television. And for those who would know the fullest measure of television enjoyment, and see its stirring pageant in thrilling clarity, DuMont Laboratories build television's finest instruments - the DuMont receivers. Everything a television set can be, everything it can offer, is yours in a DuMont. Console, combination, table models.

DuMont built the first commercial home television receiver - DuMont builds the finest.

DU MONT

7 South 4th Street, New York

U.S. PAT. 2,628,100
Trade Mark Reg. U.S. Pat. & Tm. Office
© 1950 DuMont Laboratories, Inc. N.Y.C.

rätyllä tavalla polarisoivia laseja. Näillä on se ominaisuus, että kuvat yhtyvät ja aikaansaavat tuon kolmannen ulottuvuuden, syvyyden.⁵⁰

Koska Suomessa televisiotoiminta ei vielä vuonna 1954 ollut päässyt alkua pitemmälle, ei ollut selvää käsitystä siitä, mihin suuntaan tekniikka kehittyisi. Saattaa olla, että yleisemminkin ajateltiin television seuraavan elokuva-alalla tapahtuvia muutoksia. Jos elokuva-ala näytti sijoittavan entistä enemmän kolmiulotteiseen kuvaan, miksei siis televisiokin? Tämä tulee esille mm. E. Aisbergin kirjassa *Telesio - sehän on helppoa!*⁵¹ Käytäntö kuitenkin osoitti nopeasti, ettei kolmiulotteisesta televisiosta ollut kodinkoneeksi. Luultavasti ratkaisevaa oli juuri elokuvan ja television suuri sosiaalinen eroavuus. Elokuva oli julkinen kokemus, happening, johon polarisoivien lasien käyttö ainakin jossain määrin sopi, mutta televisio oli arkipäiväinen esine, jonka katselu

edellytti vaivattomuutta. Ei siis ihme, että kolmiulotteinen televisio jäi vielä suuremmaksi kuriositeetiksi kuin 3D-elokuva.

Vaikka julkisuudessa esiintyikin pelkoja siitä, että televisio tuhoaisi elokuvan, alkuvaiheen jälkeen nämä pelot näyttävät hälvenevän. Elokuva ja televisio olivat sosiaalisesti niin erilaisia instituutioita, etteivät ne välttämättä syöneet toistensa yleisöä. Reino Tuokko totesi, ettei "näköradio tuhoa teattereita eikä elokuviaakaan yhtä vähän kuin radio tuhosi konsertteja".⁵²

Toukokuussa 1954 Suomessa vieraili United Artistsin varapresidentti Arnold M. Picker, joka lievensi suomalaisten elokuvayrittäjien televisiokammiota toteamalla, että Yhdysvalloissa "elokuvateollisuus on hyvin puolustanut asemiaan" ja television tuoma paine on "huomattavasti helpottunut". Pickerin mukaan vuonna 1952 televisio oli aiheuttanut elokuvalle 20 %:n menetyksen katso-

jamäärissä, mutta menetys osoittautui vain väliaikaiseksi. Vuonna 1954 Hollywood tuotti jälleen yhtä paljon elokuvia kuin vuonna 1948.⁵³

Suomalaisten elokuvayrittäjien pelko oli aiheellinen sikäli, että kehitys sai toisenlaisia piirteitä kuin Yhdysvalloissa. Suomeen televisio levisi lopulta erittäin nopeasti ja aiheutti elokuva-alalle suhteellisesti suurempia tappioita kuin Yhdysvalloissa. Jos leviäminen olisi tapahtunut hitaammin, tappiot olisivat jakaantuneet pidemmälle aikavälille.

Mainoksia vai ei?

Kun televisiotoiminnan aloittamista Suomessa suunniteltiin, esikuvia oli kaksi, amerikkalainen ja eurooppalainen televisio. Yhdysvalloissa televisiotoiminnan olivat aloittaneet yksityiset radioyhtiöt, jotka sovelsivat kaupallisia lähtökohtiaan myös näköradioon. Tavaksi tuli, että alkuvaihees-

sa yritykset tuottivat ohjelmasarjoja. Niinpä esimerkiksi Camel-yhtymä tuotti rikossarjaa *Man Against Crime*, suklaatehdas Curtiss lännensarjaa *Tales of the Texas Rangers* ja Firestone musiikkiohjelmaa *The Voice of Firestone*. Kun TV-yhtiöt vähitellen vaurastuivat, ne alkoivat valmistaa omia ohjelmia ja rahoittivat toimintansa erillisin mainosohjelmin, joita näytettiin ohjelmien välissä ja keskellä. Oikeastaan yleisön ja mainostajan suhteet käännettiin tässä tilanteessa nurinnskojin, kun TV-yhtiöt alkoivat myydä yrityksille yleisöjä. Tämä edellytti tietenkin katsojatilastojen laatimista, jotta ohjelmien rahallinen arvo voitiin määritellä.

Hyvin toisenlaista oli kehitys Isossa-Britanniasa, jossa valtion radioyhtiö BBC aloitti TV-toiminnan epäkaupalliselta pohjalta (tässä suhteessa noudatettiin samoja periaatteita kuin radiotoiminnassakin): ohjelmat kustannettiin TV-lupamaksujen avulla. Vasta myöhemmin Isossa-Britanniassa sallittiin kaupallinen televisio toiminta, jonka rahoitus rakentui mainonnan varaan.

Suomalaisessa TV-keskustelussa rahoituskysymys nousi tietenkin voimakkaasti esille 50-luvun kuluessa. Televisioideoiden kamppailua käytiin julkisessa sanassa varsin paljon. Innokkaimpia kaupallisen television kannattajia oli Kalevi Piha, joka vuosien 1953 - 57 aikana kirjoitti lukuisia artikkeleita suomalaisiin lehtiin. Nämä artikkelit hän julkaisi vuonna 1958 kirjana otsikolla *Televiio ja mainonta*.⁵⁴

Mainostelevisioinnostusta edesauttoi Yleisradion jähmeä suhtautuminen. Vuoden 1955 toukuussa YLE:n pääjohtaja Einar Sundström totesi

aiheelliseksi ”kiiruuttaa hitaasti” ja ”antaa meitä varakkaampien maiden maksaa ne oppirahat, joita näkörüadio toiminta vielä kaikkialla nielee”.⁵⁵ Kalevi Piha taas totesi vuotta myöhemmin lähes häpeillen, että ”Suomi on Albanian ja Portugalin kanssa ainoita maita Euroopassa, jossa televisio toistaiseksi on vain amatöörien ylläpitämällä kokeiluasteella”.⁵⁶ Televisio oli Pihan mielestä sivistysvaltion mittari, joka tulisi pian hankkia meillemkin.

Yleisradion nihkeys johti siihen, että yksityiset kokeilut olivat pian pidemmällä kuin valtion. Ensimmäisenä toimiluvan saikin Tekniikan edistämissektori (TES) 26. toukokuuta 1956.⁵⁷ TES sovelsi alusta lähtien amerikkalaisen television rahoitusstrategiaa, vaikka lainasikin BBC:n kuuluttajakäytännön (Lenita Airisto tunnettiin vuodesta 1958 Tesvision, Teija Sopanen Suomen Television vakiokuuluttajana). Tesvision ohjelmista monet olivat yritysten rahoittamia, mm. Suomen Tupakka Oy tuotti amerikkalaisten mallien mukaan toteutettua visailua *Tupla tai kuitti*.⁵⁸ Vakiintuneemmaksi tavaksi tuli kuitenkin sijoittaa lyhyitä mainoselokuvia Tesvision omien ohjelmien yhteyteen. Ihanteena saattoivat olla ”informatiiviset, asialliset ja havainnolliset mainosesitykset”⁵⁹, mutta käytäntö herätti kritiikkiä jo ensimmäisten lähetyskuukausien jälkeen. Useimpien mainosfilmien todettiin olevan ”liian lyhyitä, kiireisiä ja ’päällekyäviä’”.⁶⁰ Todettiin myös, että mainosien sijoittaminen ohjelmien väliin ei riittänyt, sillä ”useat aloittavat katselun vasta ’alkupalojen’ eli mainosohjelmien mentyä ja vääntävät vastaanottimen kiinni tai Tallinnan kanavalle kun lopussa

Tenava-kanava
vuodelta 1957.
Kuvassa Teija
Sopanen, Pentti
Valkeala ja Niilo
Tarvajärvi. Kuva:
Yleisradion
tiedotusosasto.

Heikki Kahilan (vas.) mukaan ensimmäisen TV-esiintymisen jälkeen kaikki yksinkertaisesti vain oli "toisin".
 Kuva: Yleisradion tiedotusosasto.

oleva 'mainosannos' alkaa". Hyväksi havaittiin TES-TV:n tapa sijoittaa mainokset keskelle ohjelmaa: "Ne ovat jopa ohjelman antoisimpia osia, joiden nautittavuutta ei lainkaan häiritse kuuluttajan ilmoitus ohjelman maksajasta."⁶¹

Tekniikan edistämässätiön toiminnan rahoittamisessa mainoksilla oli siis keskeinen rooli. Yleisradiolle tilanne oli hankala: pelkät lupamaksut eivät näyttäneet suovan kovinkaan suuria mahdollisuuksia. Yleisradio ei ollut yhtä varakas kuin BBC. Ongelma ratkaistiin siten, että Yleisradio perustutti kaupallisen yhtiön Oy Mainos-TV-Reklam Ab:n, joka sai vuokrata studio- ja lähetyssaikaa Yleisradiolta. Omaa toimilupaa MTV ei saanut. Näin Yleisradio saattoi lehtolapsensa välityksellä päästä nauttimaan mainosmarkoista. Ensimmäisen kerran MTV lähetti omaa ohjelmaa vuokrastudiosta 13. elokuuta 1957.⁶² TES-TV:n toiminta katkesi vuonna 1964, kun Yleisradio osti sen osake-enemmistön ja perusti kakkosverkon.

"Visioitten voittamaton valio"

Kuten edellä on nähty, 40- ja 50-lukujen aikana Suomessa käytiin vilkasta televisiokeskustelua,

jossa uutuuden eri puolet tulivat esille. Televisio herätti sekä toiveita että pelkoja. Keskeisin ahdistuksen aihe oli "kodin sisäisen elämänrytmin särkyminen".⁶³ Paavo Noposen vertauskuvaa seuraten televisio oli...

(...) sovinnaisuuden museoon ikkunasta kiivennyt lättähattu, joka heiluttaa pistoolia, polttaa mentolisavukkeen, kertoo päivän uutiset, puhuu teatterista ja taiteesta filminäyttein ja alan erikoistuntijan äänenpainoin, osoittautuu kaiken kukkuraksi mitä ilmaisurikkaimmaksi estraditaiteilijaksi ja poistuu cancania tanssien vasemmalle.⁶⁴

Kaiken lisäksi televisio saattoi näyttää markkinamiesten keksinnöltä, joka oli tehty vain mainosten tuomiseksi suoraan kuluttajien olohuoneisiin. Tällaista vaikutelmaa pyrittiin poistamaan mm. ohjelmapolitiikalla. Yksi ensimmäisistä suorista ulkolähetyksistä oli TES-TV:n tammikuussa 1957 televisioima Joutsenlammen esitys.⁶⁵ Koko kansaa yhdistävää tarkoitusta palvelivat erinomaisesti myös urheilulähetykset. Näistä ensimmäisiä oli Suomi-Ruotsi-maottelun televisiointi vuonna 1958. Tällaiset TV-tapahtumat olivat mahdollisia sen jälkeen, kun Yleisradio osti itselleen ulkolähe-

tysauton syyskuussa 1958.⁶⁶ TV-lupien kasvun kannalta merkittävä tapahtuma oli tietenkin Rooman olympialaisten televisionti kesällä 1960.⁶⁷

50-luvun kuluessa kansalaisten mieliin oli piirtynyt monenlaisia uhkakuvia, ei ainoastaan henkisiä vaan myös fyysisiä, sillä kuvaputken räjähtämisen vaara oli aina olemassa.⁶⁸ Monissa televisiotähtämissä kirjoituksissa korostettiin “oikeanlaisen TV:n katselun” tärkeyttä.⁶⁹

Televisiokauppioiden tehtäväksi tuli muotoilla vastaanotimesta sellainen, että kynnys sen hankintaan olisi mahdollisimman alhainen.⁷⁰ TV:n tuli ulkoiselta olemukseltaan olla mahdollisimman rauhallinen, huonekalumainen. Alkuvaiheessa oli varsin harvinaista korostaa, että televisio edusti moderneinta tekniikkaa. Sen sijaan radiomainoksissa näin saattoi jo tapahtua (esim. “Kurkistakaa tulevaisuuteen jo nyt - tutustukaa Philips Superradioihin”).⁷¹ Elämänrytmin särkijäksi väitetty televisio olikin “kokoava keskipiste, rauhallisen linjakas, yksinkertaisen puhdas ja aistikas”⁷². TV-vastaanotin ei ollut äänekäs tunkeilija vaan hiljainen huonekalu, jonka saattoi Luxor Devisin tapan mukaan kätkeä “tyylikkäiden ovien” taakse.⁷³ Orion myi vastaanotintaan “tummassa tai vaaleassa loistekiilloitetussa jalopuukuoreessa”⁷⁴, Luxor taas “pätkinäpuisessa laatikossa”, joka teki “kevyen ja siron vaikutelman”⁷⁵. Televisiomainosten hallitsevia teemoja olivat rauhallisuus ja aistisuus. Vain harvoja merkkejä kaupattiin teknikan viimeisimpinä saavutuksina. Tällainen poikkeusvastaanotin oli Schaub-Lorenz, “maailman kuulu länsisaksalainen, täysautomaattinen (Vollautomatic), modernilinjainen, herkkä, kaukokatseleva varten konstruoitu TV”.⁷⁶ Ilmeisesti kilpailu TV-markkinoilla oli alkuvaiheessa kova; esimerkiksi Ruotsissa oli vuonna 1958 myytävänä peräti 60 erilaista TV-vastaanotinta.⁷⁷ Kilpailun kiristyessä ja kuluttajien asiantuntemuksen lisääntyessä teknisten ominaisuuksien korostaminen nousi yhä tärkeämmäksi. Vuonna 1961 “ajattelevaa” Asavisiota kaupattiin “teknillisesti täydellisenä, täysautomaattisena uutuutena”.⁷⁸

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, ettei suomalaisissa televisiovastaanotinten mainoksissa Lynn Spiegelin korostama “kotoisen rakkauden ja kiintymyksen” teema ollut esillä yhtä selvästi kuin Yhdysvalloissa.⁷⁹ Vaikka television korostettiin olevan “kokoava keskipiste”, 50-luvun suomalaisessa televisiokeskustelussa ja -mainonnassa perhe ei vielä näytellyt keskeistä roolia. Ilmeisesti keski telun luonne muuttui siinä vaiheessa, kun televisio toden teolla tuli, niin kuin Paavo Noposen vuonna 1960 kirjoittama *Televiio, uusi perheenjäsen* osoittaa.

Televisio, “visioitten voittamaton valio”⁸⁰ tunkeutui vääjäämättömästi koteihin. Kahden ensimmäisen vuoden jälkeen saatettiin vain todeta,

että televisiotoiminta oli kasvanut nopeammin kuin oli osattu kuvitella.⁸¹ Televisio loi uuden julkisuuden muodon, jonka voima löi kaikki ällikällä. Sen katsottiin tähtäävän “kansallisen yhtenäisyyden” luomiseen, mutta samalla se pyrki “rikastuttamaan totuttua elämänrytmiä kuvillaan, lisäämään perhepiiriimme uuden ja värikkään säikeen sekä viihdyttämään ja kehittämään kotia omalta osaltaan”.⁸² Yhtäkkiä ohjelmantekijät saivat käsiinsä välineen, jonka mahdollisuuksista ja voimasta kukaan ei ollut selvillä. Tilannetta kuvastaa hyvin Heikki Kahilan havainto siitä, että ensimmäisen TV-esiintymisen jälkeen kaikki yksinkertaisesti vain oli “toisin”.⁸³

Viitteet:

¹ Sekä elokuvalla että televisiolla on pitkä esihistoriansa, mutta en laske tätä teknistä taustaa mukaan itse ilmaisumuotojen tekniseen historiaan. Esihistoriasta ks. lähemmin Siegfried Zielinski, *Audiovisiolen. Kino und Fernsehen als Zwischenspiele in der Geschichte*. Hamburg: Rowohlt 1989, 19 - 93.

² Vuosiluvut poikkeavat hieman eri lähteissä sen mukaan, kuinka laaja lähetystoiminta on laskettu “varsinaiseksi lähetystoiminnaksi”. Merkittäviin mittasuhteisiin TV-toiminta kasvoi kaikkialla vasta toisen maailmansodan jälkeen.

³ Seppo Sisättö, “Televisio ja Suomen viestintäpolitiikka”, *Televisio ja suomalainen*. Toim. Risto Sinkko. Viestintätutkimuksen seuran julkaisusarja n:o 3. Espoo: Weilin + Göös 1981, 32 - 33.

⁴ *Ibid.*, 32 - 40.

⁵ “Hypnoosia, laulua, teatteria ensimmäisessä televisiolähetyskessämme”. *Helsingin Sanomat* 25.5.1955. Ensimmäisestä TV-lähetyksestä ks. myös Osmo A. Wiio, “Televisio”. *Tekniikan maailma* 7/1955, 226 - 227.

⁶ Kalevi Piha, “TV-mainonnasta”. *Mainosuutiset* 4-5/1955.

⁷ Ks. Stockmannin mainokset *Helsingin Sanomissa* 7.9., 8.9. ja 16.9.1954.

⁸ Kalevi Piha, “Televisio mainosvälineenä”. *Liiketaito* 7/1954.

⁹ “Suomen televisio kehittyi”. *Tekniikan maailma* 5/1955, 44 - 45.

¹⁰ Ks. lähemmin *Tekniikan maailma* 6/1956, 38 - 39. Ks. myös Sisättö, “Televisio ja Suomen viestintäpolitiikka”, 48. Yleisradion koelähetykset alkoivat 13.3.1957.

¹¹ Ks. lähemmin “Televisio on nurkan takana!”. *Uutisaitta* 1/1946, 28.

¹² *Tekniikan maailma* 4/1955, 129 - 130.

¹³ Sisättö, “Televisio ja Suomen viestintäpolitiikka”, 31.

¹⁴ “Englannin radion sodanjälkeiset suunnitelmat”. *Radiokuuntelija* 7/1945, 11.

¹⁵ “Muista maista”. *Radiokuuntelija* 36/1945, 3.

¹⁶ *Ibid.*, 3.

¹⁷ “Televisio on nurkan takana!”. *Uutisaitta* 1/1946, 4.

¹⁸ “Televisio on nurkan takana!”. *Uutisaitta* 1/1946, 28.

¹⁹ Lynn Spigel, “Television in the Family Circle. The Popular Reception of a New Medium”. *Logics of Television. Essays in Cultural Criticism*. Edited by Patricia Mellencamp. London: BFI 1990, 74 - 75. Radion leviämiseen liittyvistä utopioista ja dystopioista ks. Catherine L. Covert, “We May Hear Too Much”: American Sensibility and the Response to Radio, 1919 -

1924". *Mass Media between the Wars: Perceptions of Cultural Tension, 1918 - 1941*. Edited by Catherine L. Covert and John D. Stevens. Syracuse: Syracuse University Press 1984, 199 - 220.

²⁰ Reino Tuokko, "Näköradiota odotellessa". *Helsingin Sanomat* 27.5.1954.

²¹ *Radio/TV* 2/1958, 34.

²² Ks. esim. "Sotasalaisuuksia siviilikäyttöön. Kotiliesi pistäytyy Britannian teollisuusmessuilla". *Kotiliesi* 13-14/1947, 332 - 333; Aune Ensio, "'Sähköistetyt' emännän muistio". *Kotiliesi* 8/1947, 208 - 209.

²³ "Mikä on vauhdin äärimmäinen raja?". *Tekniikan maailma* 3/1954, 82 - 83.

²⁴ "Paavi: Tieteen edistyminen johtaa maailman tuhoon". *Helsingin Sanomat* 18.5.1954. Paavi Pius XII piti radiopuheen sunnuntaina 16.5.

²⁵ "Puut kuolevat pystyyn". *Helsingin Sanomat* 15.5.1954. Lehdi julkaisi kuvan Harjavallan tehtaan lähimetsistä. Samassa lehdessä julkaistiin myös uutinen "lisääntyvästä radioaktiivisuudesta", joka vaarantaa koko ihmiskunnan.

²⁶ Spigel 1990, 82.

²⁷ Ks. esim. televisiorakennussarjamainos, *Tekniikan maailma* 10/1955, 360.

²⁸ *Tekniikan maailma* 8/1956.

²⁹ *Tekniikan maailma* 1/1955, 22 - 23.

³⁰ "Tallinnan televisio toimii". *Tekniikan maailma* 8/1955, 257.

³¹ *Tekniikan maailma* 1/1955.

³² Paavo Noponen, *Televisio, uusi perheenjäsen*. Helsinki: Kirjayhtymä 1960, 8.

³³ Reino Tuokko, "Näköradiota odotellessa". *Helsingin Sanomat* 27.5.1954.

³⁴ *Ibid.*

³⁵ Pastori Erkki Airas, "Miten arvostelemme filmiä?". *Kotiliesi* 5/1946, 106 - 107.

³⁶ Kari Uusitalo, *Hei, rillumarei! Suomalaisen elokuvan mimmiteollisuusvuodet 1949 - 1955*. Suomen elokuväsäätiön julkaisusarja n:o 5. Vammala: Suomen elokuväsäätiö 1978, 14 - 15.

³⁷ *Ibid.*, 15.

³⁸ "Elokuva pyhäkoulutyön kilpailijana Hollannissa". *Helsingin Sanomat* 9.9.1954.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Ks. lähemmin "Elokuva Martti Lutherista". *Helsingin Sanomat* 10.9.1954.

⁴¹ *Tekniikan maailma* 3-4/1955, 15.

⁴² Ks. esim. Tino Balio, "Introduction to Part I". *Hollywood in the Age of Television*. Edited by Tino Balio. Boston: Unwinn Hyman 1990, 3.

⁴³ Ks. esim. "CinemaScopen voittokulku". *Uutisaitta* 10/1953, 26; "3-D valloittaa jo Suomea!". *Uutisaitta* 5/1953, 7. Amerikkalaisesta reseptiosta ks. John Belton, "Glorious Technicolor, Breathtaking CinemaScope, and Stereophonic Sound". *Hollywood in the Age of Television*, 185 - 211.

⁴⁴ Ks. lähemmin *Uutisaitta* 5/1953, 7, 33; *Uutisaitta* 12/1953, 5.

⁴⁵ "CinemaScope Suomessa". *Uutisaitta* 5/1954, 17.

⁴⁶ Otto Mikkela, "Väritelevision perusteita". *Radio/TV* 3/1958, 23 - 27.

⁴⁷ *Radio/TV* 6/1958, 2.

⁴⁸ Kalevi Piha, *Televisio ja mainonta. Artikkeleita ja esitelmiä*

television alkutaipaleelta 1953 - 1957. Vammala 1958, 31.

⁴⁹ Kalevi Piha, "Saadaanko meille televisio". *Elanto* 10/1955.

⁵⁰ *Tekniikan maailma* 1/1954, 35.

⁵¹ E. Aisberg, *Televisio - sehän on helppoa! 20 yleistajuista keskustelua televisiotekniikasta*. Tekniikan maailman käsikirjasto n:o 8. Helsinki 1957, 243 - 244.

⁵² Reino Tuokko, "Näköradiota odotellessa". *Helsingin Sanomat* 27.5.1954.

⁵³ "Siirtyminen äänielokuvasta cinemascopeen vain kehitystä". *Helsingin Sanomat* 18.5.1954.

⁵⁴ Kalevi Piha, *Televisio ja mainonta*. Artikkeleita ja esitelmiä television alkutaipaleelta 1953 - 1957. Vammala 1958.

⁵⁵ "Näköradio ei ole enää teknillinen ongelma". *Helsingin Sanomat* 24.5.1955.

⁵⁶ Piha 1958, 27.

⁵⁷ Sisäntö 1981, 44-46.

⁵⁸ Ks. valokuva teoksessa Noponen 1960, 83.

⁵⁹ Piha 1958, 6.

⁶⁰ "Televisiomme nykynäkymiä". *Tekniikan maailma* 2/1958, 45.

⁶¹ *Ibid.*, 45.

⁶² Sisäntö 1981, 49.

⁶³ Noponen 1960, 8.

⁶⁴ *Ibid.*, 9.

⁶⁵ *Ibid.*, 11.

⁶⁶ *Radio/TV* 6/1958, 28.

⁶⁷ Ks. esim. Asavision mainos "Rooman kisat tulossa", *Radio ja visio* 2/1960, 6.

⁶⁸ Ks. esim. "Kuvaputki voi räjähtää!", *Radio/TV* 2/1958, 17.

⁶⁹ Ks. esim. Noponen 1960, 26 - 28. TV-katselijan huoneentauun kuului mm.: "Älkää tuijottako taukoamatta kuvaruutuun kaiken iltaa. Lepuuttakaa välillä silmiänne. Jos television katse lu väsyttää silmiä, kääntykää silmälääkärin puoleen."

⁷⁰ Lynn Spigel on tehnyt havaintoja televisiovastaanotinten mainonnasta Yhdysvalloissa ja todennut, että keskiössä oli "the return to a world of domestic love and affection". Ks. lähemmin Spigel 1990, 77 - 78. Yksityiskohtaisemmin Spigel on käsitellyt mainontaa vuonna 1988 valmistuneessa väitöskirjassaan *Installing the Television Set: The Social Construction of Television's Place in the American Home, 1948 - 55*. Diss. University of California, Los Angeles 1988.

⁷¹ Philips Superradio -mainos, *Helsingin Sanomat* 14.9.1954.

⁷² Helkama-mainos, *Radio/TV* 5/1958, 11.

⁷³ Luxor-mainos, *Radio/TV* 1/1959 (sisäkansi).

⁷⁴ Orion-mainos, *Radio/TV* 2/1959, 31.

⁷⁵ Luxor-mainos, *Radio/TV* 5/1959, 5.

⁷⁶ Schaub-Lorentz-mainos, *Radio/TV* 5/1959, 23.

⁷⁷ *Radio/TV* 2/1958, 34.

⁷⁸ Asavision-mainos, *Radio ja visio* 3/1961, 3.

⁷⁹ Vrt. Spigel 1990, 77-78.

⁸⁰ Asavision-mainos, *Radio ja visio* 2/1960, 2.

⁸¹ *Radio/TV* 4/1958.

⁸² Noponen 1960, 82 - 84.

⁸³ Heikki Kahilan haastattelu 19.10.1989 (Kari Kallioniemi & Hannu Salmi, nauhoite).